

I. До Косач О. П. (СЕСТРИ)

Ялта, 1 (13). I. 1898

А-ВРІЛ-Ф2, 282¹

Villa Iphigenia².
 Виноградная ул., Ялта
 1/1 1898.

З Новим роком, з новим щастям!

Люба Лілічко³ і панове громадо, бажаю вам усім щастя і вдачі на кожній дорозі. Твій лист, дорога Лілічко, і Уксусовий⁴ лист ми отримали тільки вчора, 31-го, мама⁵ вже почала було трохи сердитись і непокоїтись, а я, признаться, і не думала, щоб ви могли раніш третього дня свят зібратись написати. Од папи⁶ я отримала перевод на 50 р. і при ньому записочку ще з Колодяжного⁷, а того, що ти писала, ніби він послав з Києва ще нема.

Коли сей лист застане папу ще в Києві, то передай йому моє поздоровлення з Новим роком і нехай вибачить, що не пишу тепер, бо не знаю, чи застану його з листом, скоро писатиму в Ковель.

- 1 Скорочення А-ВРІЛ-Ф2, 282 слід читати так: лист подано за автографом, який зберігається у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (Фонд 2, од. зб. 282).
- 2 Вілла «Іфігенія» — помешкання в Ялті (вул. Виноградна), назване на честь однієї з героїнь давньогрецького міфу (не збереглося, зруйноване під час Другої світової війни); на той час будинок орендувала родина лікаря *Держанова Мартироса Саркісовича* (у деяких джерелах — *Мартин Сергійовича*; 1867–1900).
- 3 Лілічка (Ліля, Лілея, Лілеєнька, Ліцик, Пуц, Пуцик, Олеся, Олег) — *Косач-Кривинюк Ольга Петрівна* (1877–1945), молодша сестра Лесі Українки.
- 4 Уксус (Уксузик, Тамара, Тамарця, Марочка, Марця, Марунечка) — *Косач-Шимановська Оксана Петрівна* (1882–1975), молодша сестра Лесі Українки.
- 5 Мама — *Драгаманова-Косач Ольга Петрівна* (1849–1930), мати Лесі Українки; під час новорічно-різдвяних свят 1898 року відвідала Лесю Українку в Ялті й підшукала поетесі нове помешкання.
- 6 Папа — *Косач Петро Антонович* (1841–1909), батько Лесі Українки; на той час працював на посаді повітового «предводителя дворянства» в м. Ковелі (нині — районний центр Волинської обл.).
- 7 *Колодяжне* — родинний маєток Косачів на Волині (1 км від Ковеля).

Мама, певне, поописувала вам все, як і що, то я вже боюсь впасти в повтореніє. Скажу тільки що домівка мені дуже подобається, а тільки до-рого се страх — 30 р. і коли-б мені потім ся античність⁸ не прийшлася «з соком». Хоч мама страх намагається, щоб я покинула свій урок і всі платні занятія, але я того не хочу, бо інакше буду страх звязана фінансами в щоденному навіть бюджеті, а про екстренні видатки нічого й думать. Кинуть урок і обідать тут у господарів то значить приплатити до хати ще 25 р. на обід, ergo⁹ 55 р. мені коштуватиме тільки самий ґрунт. Мама ніколи якось не лічить таких обставин, а я думаю, що і то вже багато, що папа мені мусить 50 р. що-місяця посилати. Я була б дуже рада як би мені вдалось іще де знайти урок, але оказалось, що се не так то лехко, отже треба триматися хоч того що маю.

Мама певне понаписувала вам «niestworzone rzeczy»¹⁰ про мою першу хату, — хата була не важна, але і не паскудна, як на 15 р. то навіть добра. Я сама думала звідти вибратись кудись у теплішу хату, та все ж би в такі хороми, як тепер, не попала. Врешті, як що мої фінанси мені вдасться поставити на потрібну високоість, то я буду зовсім задоволена з своєї оселі, бо таки правда, що тут дуже гарно, головно приємно, що [ш]ирокий дуже вид, як єсть на всі чотири сторони і навіть моря чимало видко, а се в тутешніх квартирах чомусь то дуже рідко буває, треба для того жити або десь високо на горах, або на якому третьому поверху.

В Одесу я після свят вже не поїду, а хіба або на Великдень, або як вертатиму до дому в апрілі чи в маї, ergo вистава не про мене писана.

Мама як приїхала сюди, то їй все здавалось, що тепер вербна неділя, а не Різдво, так було тепло, але сьгодні щось завіяло знов, колиб не вдарив холод, бо тоді у мене тут буде так холодно, як певне бувало у самої Іфігенії, в той час як вона була в Тавриді жрицею холодної богині Діани¹¹ — аже в ті часи навіть желізних грубок не було! Хата моя взагалі великого тепла не обіцяє, видно доля судила мені мерзнути в хаті «на благословенном югѣ». Впрочем мені чогось сі дні, як тому Беранжеровському

8 Ідеться про віллу «Іфігенія»; плата за проживання тут була значно вищою від ціни за оренду попереднього помешкання.

9 Отже (лат.).

10 Неймовірні речі (польськ.).

11 За грецькою міфологією, для успішного завершення походу на Трою цар Агамемнон, батько Іфігенії, призначив доньку в жертву розгніваній на нього богині Артеміді (у римській міфології Діана). Під час обряду богиня врятувала дівчину від смерті, замінивши її на жертвнику ланню, перенесла в Тавриду (Крим) і зробила жрицею у своєму храмі.

petit homme tout habillé de gris¹², все смішним здається, навіть те, що в моїй хаті дихання парує мов фіміам «на алтарі величної богині», — може сьому винен кримський портвейн — не знаю!

Через маму писатиму ще, а тепер годі. Кланяйся всім, хто мене згадає, Хомяковій¹³, п[ану] Михайлові¹⁴ і Гамбарову¹⁵ з особна. Тебе міцно міцно цілую а серьозно бажати чого небудь боюсь.

Твоя Леся.

2. До Косач О. П. (СЕСТРИ)

Ялта, 10 (22). I. 1898

А-ВРІЛ-Ф2, 283

Villa Iphigenia.

10/I 1898

Люба Лілчко! Обіцяла я тобі і гусям¹⁶ «багацько» написати через маму, та, як то часто буває, обіцянку не прийдеться справдити: вже тепер досить пізно (ми з мамою часто пишемо листи in der zwölften Stunde¹⁷) і я чогось дуже утомилась сьогодні біганням та переписуванням. Врешті мама вам більше і ліпше розкаже про мене, ніж би я могла написати. Ти інтересувалась моїми новими віршами, то от їх ціла пачка їде з мамою в Київ¹⁸, — як бачиш, нічого такого «надзвичайного», мовляв Бердяєв¹⁹,

12 Маленькій людині в сірому одязі (франц.). Очевидно, ідеться про образ сірого чоловіка, який, попри дощ та злиди, залишається оптимістом (поезія французького письменника *Пера-Жана де Беранже* (1780–1857) «Le petit homme gris» («Маленький сірий чоловічок»)).

13 Ідеться про подругу О. Косач-Кривинюк.

14 *Кривинюк Михайло Васильович* (1871–1944) — близький друг Лесі Українки, довірена особа письменниці, згодом чоловік її сестри Ольги.

15 *Гамбарашвілі (Гамбаров) Нестор Григорович* (1871–1966) — близький приятель Лесі Українки, студентом винаймав кімнату в київському помешканні Косачів.

16 *Гуси* — жартівливе прізвисько молодших сестер Лесі Українки.

17 О дванадцятій годині (нім.), тобто пізно, вночі.

18 Ідеться про цикл поезій «Кримські відгуки», опублікований згодом у збірці «Думи і мрії» (Львів, 1899).

19 *Бердяєв Сергій Олександрович* (1860–1914) — український письменник, літературний критик.

у них нема, «уліти»²⁰ як уліти. Єсть у мене і де-які інші писання, та то все «не до громадської відомости».

Хотіла я написати тепер листа до п[ана] Михайла²¹, та вже не напишу, бо щось голова дурна, а дурних речей він і так певне чує не мало. Скажи йому тільки, як побачиш, що я його дуже вітаю і жалую, що певне не хутко прийдеться нам з ним зобачитись. І взагалі шкода, що якось я менше, ніж всі, мала нагоду бачити його²², через те певне я для нього здаватимусь найчужішою з усіх київських людей, яких він знав, а тим часом ся думка для мене сумна, бо я звикла відноситись до нього не по-чужому, а по товариськи.

Коли тільки матиму можливість, то пришлю тобі ще грошей, тоді ти половину їх оберни, куди там тобі здасться потрібніше, а половину віддай М.Д. Т., — посилаючи, я про се не писатиму, то ти вже так і знай. Я вважаю, що я їй винна 18 р., була б рада віддати всі до літа, але навряд, бо провижу, що мої фінанси будуть куди не блискучі сього семестра: хату маю дорожчу, а відповідно їй доходи не збільшаться, бо нової роботи не маю, долги ж свої я, як ти знаєш, виплачують стараюсь «власним» коштом.

Писав папа про те, яке свинство тобі зробили з екзаменами — от чорти! Що ж було їм хоч раніш так сказати, то ти б не гиніла цілі свята чорт зна над чим!

Тепер може матимеш більше часу, то пиши мені частіше: я боюсь, що тепер мені ще сумніш буде, бо мамин приїзд був для мене як та блискавка, що контрастом світла ще зміцняє темряву дощової ночі... Ну, впрочем, се вже я щось пусте завела, видно спати таки именно пора.

Бувай мені здорова! Вже хочеться сказати «до побачення»! Цілую тебе міцно, дуже міцно.

Твоя Леся.

20 У родині Косачів жартівлива назва літературних творів, що пишуться дуже повільно (похідне від «Уліта едет, когда-то будет»).

21 Ідеться про М.В. Кривинюка.

22 Леся Українка не мала змоги навідувати М. Кривинюка у в'язниці, бо період його арешту збігся в часі із загостренням її хвороби.

Villa Iphigenia.

13/I 1898

Люба мамочко! Я дуже зраділа, коли оце сьогодні рано радо-усміхнутее чорненьке хлопця подало мені твого листа. Добре, що я не знала про запізнення парохода на 4 години проти порми, а то б я дуже боялася за тебе, — у нас тут у вечері в неділю щось таке було, немов чорти зірвалися з ланцюгів: вітер, снігодош! Мені часами здавалось, ніби моя хата тремтіла немов маяк, мимохіть згадувалось оповідання Claudet «[L]e phare des Sanguinaires»²³... Коли так було й під Севастополем, то могла бути не то колісанка, а й справжній шторм. З твоїм виїздом виїхала від нас і погода: другий день без перестанку йде сніг, не снігодош, а таки сніг, як слід, аж кипариси погнулись під важким «навісом», наче поліські сосни. Мені шкода, що ти не бачиш сього видовиська — се дуже оригінально. Не вважаючи на сніг, на дворі не холодно, бо вітру й морозу нема, якесь біле і м'яке повітря «неначе хто розспровадив у молоці пух і, заохолодивши його трохи на льоду, полив ним небо і землю» — так сказав-би Нечуй²⁴.

Живу я так собі, запевне не так весело, як з тобою. Вчора була «на старому попідлітці», — відносила бензинку п. Банг і Цове Слово²⁵ Руденкам²⁶. Пан Руденко збирався прийти сьогодні до щ[ана] Держанова розмовитись та може й найняти велику хату: хоче кидати Ліщиньську²⁷, обридла йому темрява і різні напуги. Вже коли Руденки виберуться, то Ліщиньська мене прокляне, її ніхто не зможе впевнити, що я в перселенні її квартирантів ні сном, ні духом не винувата. Врешті, мені се,

23 Диде, «Маяк Кровожерів» (франц.).

24 Нечуй-Левицький (Левицький) Іван Семіонович (1828–1918) — український письменник, творчість якого вирізняється розлогіми описами природи, багатими на метафори.

25 «Нове слово» (1894–1897) — щомісячний науково-літературний і політичний журнал, що виходив у Санкт-Петербурзі видання публікували науково-економічні й політичні статті, огляди подій за кордоном, кореспонденції з провінції, а також художні твори, бібліографічні відомості про літературні новинки.

26 Родина Руденка Іоанн Миколайовича (псевдонім Найла) — автора, верішника аматорських драматичних гуртів і української професійної трупи М. П. Старицького (1896).

27 Власниця помешкання, що його орендувала Леся Українка в Ялті до переїзду на віллу «Іфігенія» і яке продовжували винаймати Руденки.

1*

* Список ілюстрацій дивіться на сторінках 529–530.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

2

3

4

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

9

